

1. Οι σπουδαστές

Ανατρέχοντας σε όλα αυτά τα χρόνια που διδάσκω την Ελληνική γλώσσα, μου έρχονται στο νου διάφορα ονόματα σπουδαστών μου: ο Χουάν από τη Χιλή, ο Τζόρι από την Αυστραλία, η Φουτζίκο από την Ιαπωνία, η Βικτόρια από τις Η.Π.Α., ο Μωχάμεντ από την Παλαιστίνη, ο Ουάχαμπ από την Ιορδανία, ο Σιμόν από τη Νιγηρία, ο Λουκάς και η Λίλη από τη Μαλαισία, η Ζενεβιέβ από το Βέλγιο, ο Φιλίπ από τη Γαλλία, ο Τζόελ από την Αγγλία, η Θεοδώρα από τη Βουλγαρία, ο Ιβάν από την Γιουγκοσλαβία, η Μάια από τη Ρωσία, η Εντλίρα από την Αλβανία, η Μαρία και η Ελλάδα — ομογενείς από την Γεωργία —, ο Γκύντερ από τη Γερμανία, ο Πέπε και η Μάρτα από την Ισπανία, η Έβελυν από την Κολομβία, η Λι Αν από την Κίνα, η Γεωργία — ομογενής από τη Γερμανία —, ο Άρναουτ και η Αφροδίτη από την Ολλανδία και τόσοι άλλοι που, αν έγραφα τα ονόματά τους, θα γραφόταν ένα βιβλίο μόνο με αυτά!

Η μικρογραφία της Γης μέσα σε μία τάξη! Αυτό το αίσθημα νιώθει ένας δάσκαλος, όταν απευθύνεται σε ένα τέτοιο κοινό. Μία πλειάδα από διαφορετικές κουλτούρες, διαφορετικές νοοτροπίες, συνήθειες, ήθη και έθιμα, και φυσικά διαφορετικούς χαρακτήρες! Και καλείται ο δάσκαλος να παίξει το ρόλο του συνδετικού κρίκου. Να ενώσει όσο πιο αποτελεσματικά μπορεί, αυτές τις διαφορετικότητες, έχοντας ως μέσο αλλά και τελικό σκοπό την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και κουλτούρας.

***

2. Ο ρόλος του δασκάλου - Η θεατρική του διάσταση

Ο δάσκαλος — και κυρίως ο δάσκαλος της γλώσσας — μοι-
άζει με **διευθυντή ορχήστρας** του οποίου το κύριο μέλημα
είναι η μέγιστη απόδοση του κάθε οργάνου σε αρμονία με
τα υπόλοιπα. Είναι σαν **ένας σκηνοθέτης** ο οποίος καθοδη-
γεί τους ηθοποιούς του έτσι ώστε να αποδώσουν ο καθένας
το ρόλο του με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, για να επιτύχει
η παράσταση.

Και βέβαια, προσπαθώντας να διδάξει τους διάφορους
ρόλους, τους παίζει πρώτα ο ίδιος!

Εδώ μου έρχεται στο νου ένα περιστατικό που έγινε
πριν από χρόνια. Μια μέρα, στο τέλος του μαθήματος, με
πλησίασε ένας σπουδαστής μου, αν θυμάμαι καλά ήταν από
μία χώρα της Αφρικής, και μου έκανε την εξής ερώτηση: —
«Κυρία Σαπφώ, μήπως σπουδάσατε ηθοποιός;» Κι εγώ του
απάντησα: — «Όχι, γιατί ρωτάς;» — «Γιατί διδάσκετε πολύ
εκφραστικά, πολύ ζωντανά, σαν να πήρατε μαθήματα ηθο-
ποιίας!» — «Κι αυτό σου αρέσει ή όχι;» Τον ξαναρώτησα.
— «Μα και βέβαια μου αρέσει! Έτσι το μάθημα γίνεται πιο
ενδιαφέρον, πιο ελκυστικό.»

Νομίζω ότι τότε συνειδητοποίησα τη σπουδαιότητα της
θεατρικής διάστασης ενός δασκάλου, ο οποίος συμπαρασύ-
ρει όλη την τάξη στο παιχνίδι των ρόλων. Επικοινωνία λοι-
πόν! Αυτό δεν είναι η γλώσσα; Η γνωστή συγγραφέας Έλλη
Αλεξίου γράφει σε ένα βιβλίο της: «**Ο δάσκαλος πρέπει να
είναι καλός ηθοποιός.**»

Είναι η πρώτη μέρα των μαθημάτων. Ο δάσκαλος μπαί-

νει στην τάξη έτοιμος να αντιμετωπίσει το καινούριο του κοινό, να σπάσει τον πάγο της πρώτης επαφής. Η πρώτη εντύπωση είναι πολύ σημαντική. Πρέπει να γίνει η πρώτη γνωριμία, οι συστάσεις, η ανταλλαγή πληροφοριών... Στο τέλος του μαθήματος έχει πλέον δημιουργηθεί μία ομάδα με τη δική της δυναμική. Η περιπέτεια αρχίζει!

* * *

3. Η επαφή με άλλες γλώσσες και η σπουδαιότητά της

Είναι πολύ σπουδαίο πράγμα να μπορεί κανείς να επικοινωνεί μέσω μιας γλώσσας που δεν είναι η μητρική του! Πας σε μία ξένη χώρα και όταν δεν ξέρεις τη γλώσσα των ανθρώπων που ζουν σ' αυτήν, νιώθεις κυριολεκτικά ξένος! Χάνεις, πιστεύω, τη σημαντικότερη παράμετρο από αυτές που δίνουν σε έναν λαό την ταυτότητά του. Γιατί σίγουρα, όταν μιλάς και καταλαβαίνεις σε έναν ικανοποιητικό βαθμό τη γλώσσα ενός λαού, θα μπει πιο εύκολα στην ψυχοσύνθεσή του, θα νιώσεις πιο κοντά σ' αυτόν!

Έτσι και μέσα στην τάξη, μία τεχνική που συνήθως φέρνει θετικά αποτελέσματα, και βοηθά τους σπουδαστές να εξοικειωθούν μεταξύ τους, είναι η εξής: Κατά τη διάρκεια του μαθήματος δίνονται διάφορες καινούριες λέξεις-φράσεις από το δάσκαλο. Κι αυτός στη συνέχεια ρωτά τους σπουδαστές του έναν-έναν: «Πώς το λέτε αυτό στη γλώσσα σας;» Και οι σπουδαστές προσπαθούν να βρουν την ακριβή απόδοση της συγκεκριμένης λέξης-φράσης στη γλώσσα τους,

και τη λένε δυνατά ώστε να την ακούσει όλη η τάξη. Θα υπάρξει ίσως η εύλογη απορία: «Και ποιο είναι το όφελος από αυτή τη διαδικασία;» Τα οφέλη είναι τα εξής:

α) Οι σπουδαστές νιώθουν ωραία όταν τους ζητείται να πουν κάτι στη μητρική τους γλώσσα.

β) Τους δίνεται η ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με άλλες γλώσσες που ίσως δεν τις άκουσαν ποτέ πριν. Αυτό τους φέρνει πιο κοντά τον ένα στον άλλο, διότι εξοικειώνονται και με άλλα ακούσματα. Εδώ θα πρέπει να υπενθυμίσουμε στον αναγνώστη ότι, εκτός από την Αγγλική που είναι ένα είδος «Εσπεράντο», υπάρχουν ένα σωρό άλλες γλώσσες που μιλούνται από δισεκατομμύρια ανθρώπους πάνω στον Πλανήτη μας!

γ) Από την καθαρά διδακτική πλευρά, αυτή η διαδικασία βοηθά το σπουδαστή να εμπεδώσει καλύτερα αυτό που μαθαίνει, διότι αυτό καταγράφεται δίπλα στο αντίστοιχο της μητρικής του γλώσσας.

Εδώ θέλω να προσθέσω το εξής: Όσες περισσότερες γλώσσες ξέρει ένας δάσκαλος της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας, τόσο καλύτερα καταλαβαίνει τις δυσκολίες που συναντούν οι σπουδαστές στην εκμάθησή της. Φυσικά δεν είναι δυνατόν να ξέρει κανείς όλες τις γλώσσες. Μπορεί όμως να μάθει μερικά βασικά πράγματα για τη δομή τους, ώστε να μπορεί να βοηθήσει τους σπουδαστές του αποτελεσματικότερα. Το να μπορεί ο δάσκαλος να πει έστω και δύο τρεις φράσεις στη μητρική γλώσσα του σπουδαστή του ή να δείξει ενδιαφέρον να μάθει δύο τρεις φράσεις απ' αυτόν, είναι σημαντικό κατά τη γνώμη μου για τον εξής λόγο: Δείχνει ότι τιμά και υπολογίζει τη γλώσσα του κάθε σπουδαστή του! Και όπως είπαμε, η μητρική μας γλώσσα είναι η ταυτότητά μας. Αλλά και όσο πιο πολλές γλώσσες μαθαίνουμε τόσο πιο κοσμοπολίτες γινόμαστε ή για να το

εκφράσω διαφορετικά, γινόμαστε πολίτες του κόσμου! Και ο δάσκαλος της ελληνικής, ο οποίος απευθύνεται σε ένα πολυεθνικό κοινό, οφείλει να είναι πολίτης του κόσμου.

Θυμάμαι με συμπάθεια και τρυφερότητα την ευχάριστη έκπληξη που έβλεπα στα πρόσωπα των διάφορων σπουδαστών μου, όταν έλεγα κάτι στην γλώσσα τους, όπως π.χ. την φράση στα αραβικά: «Κεφ χάλεχ;» που σημαίνει «Τι κάνεις;»

* * *

4. Η σωστή προφορά

Μία από τις πολλές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο δάσκαλος της γλώσσας είναι η σωστή προφορά! Είναι γνωστό σε όλους μας ότι η κάθε γλώσσα έχει τη δική της χαρακτηριστική προφορά, το δικό της σύστημα φθόγγων, τονισμού κτλ.

Έτσι, εμείς οι δάσκαλοι της ελληνικής, πρέπει να επισημαίνουμε τις αδυναμίες του κάθε σπουδαστή, ανάλογα με τη γλώσσα που μιλά αλλά και την προσωπική του δυσκολία να προφέρει κάποιο φθόγγο, κάποια λέξη, και να κάνουμε διάφορες ασκήσεις προφοράς. Π. χ. οι Ιάπωνες έχουν πρόβλημα με το «ρ» το οποίο προφέρουν «λ», δηλαδή τη λέξη «νερό» μπορεί να την προφέρουν «νελό». Οι σπουδαστές σλαβικής καταγωγής —κυρίως Βούλγαροι και Σέρβοι— έχουν πρόβλημα με το «θ» το οποίο προφέρουν «τ», δηλαδή τη λέξη «θέλω» μπορεί να την προφέρουν «τέλω». Βέβαια δε σκοπεύω να αναφέρω εδώ όλες τις δυ-

σκολίες προφοράς που αντιμετωπίζει ο φυσικός ομιλητής της κάθε γλώσσας στην εκμάθηση της ελληνικής. Αυτό το ξέρει καλά ένας έμπειρος δάσκαλος της ελληνικής. Όσο για έναν καινούριο ή έναν υποψήφιο δάσκαλο, οι νύξεις που δίνονται εδώ θα του δείξουν τον δρόμο που μπορεί να ακολουθήσει. Μία άσκηση προφοράς μπορεί να είναι η εξής:

α) Αφού εντοπίσουμε το πρόβλημα του κάθε σπουδαστή, δίνουμε στον καθένα μία λίστα με λέξεις οι οποίες περιέχουν φθόγγους που δυσκολεύεται να προφέρει.

β) Του ζητούμε να τις διαβάσει μέσα στην τάξη ενώ οι υπόλοιποι σπουδαστές τον ακούν προσεκτικά και επισημαίνουν τα τυχόν λάθη του.

γ) Το επαναλαμβάνει αρκετές φορές έως ότου βελτιώσει την προφορά του. Το ίδιο γίνεται και με τους άλλους.

Συνήθως, όταν κάνουμε ασκήσεις σωστής προφοράς, αναφέρω στους σπουδαστές μου την περίπτωση του Αρχαίου Έλληνα ρήτορα Δημοσθένη και την αδυναμία του να προφέρει το «ρ». Και βέβαια ότι, σύμφωνα με την παράδοση, έβαζε πετραδάκια στο στόμα του και επαναλάμβανε πολλές φορές την φράση **«Ρεητόρευκα ο ρήτωρ το ρεητορευμένον ρο»**, για να ξεπεράσει το πρόβλημά του. Όλοι οι σπουδαστές δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν αυτή τη φράση, ξέροντας πως είναι αρχαία ελληνικά, και μου ζητούν να τη γράψω στον πίνακα! Βλέπουμε λοιπόν ότι γλώσσα και πολιτισμός πάνε μαζί!

Στο σημείο αυτό δεν μπορώ να μη θυμηθώ ένα ευτράπελο περιστατικό που συνέβηκε πριν από χρόνια και έχει σχέση με το πρόβλημα της σωστής προφοράς. Ήταν η εποχή που βάζαμε τους σπουδαστές μας να επαναλαμβάνουν εν χορώ τους διαλόγους του βιβλίου για την καλύτερη εμπέδωσή τους. Τότε φοιτούσαν στο σχολείο μας αρκετοί

σπουδαστές από το Σουδάν. Μία από τις δυσκολίες προφοράς που είχαν, ήταν η εξής: Το «ζ» συνήθως το πρόφεραν «δ». Το περιστατικό συνέβηκε στο τμήμα που δίδασκε μία συνάδελφος, η οποία μας το διηγήθηκε με το χαρακτηριστικό χιούμορ της! Δίδασκε λοιπόν εκείνη τη μέρα ένα διάλογο ο οποίος περιείχε την εξής φράση: «Πάμε λοιπόν μέσα τώρα. Το μάθημα αρχίζει» Στην τάξη υπήρχαν αρκετοί Σουδανοί σπουδαστές... Οπότε καταλαβαίνετε την αμηχανία της συναδέλφου, όταν άκουσε πολύ ευκρινώς την εξής φράση! «Το μάθημα αρχί(δ)ει!»

* * *

5. Η ηχητική ομοιότητα μεταξύ δύο γλωσσών και η αντιμετώπισή τους

Στο ίδιο περίπου πνεύμα είναι και η ακόλουθη επισήμανση: Μερικές λέξεις μιας γλώσσας μπορεί να **μοιάζουν ηχητικά** με τις λέξεις μιας άλλης γλώσσας, οι οποίες έχουν μία «χυδαία» σημασία. Σε αυτή την περίπτωση, αν ο δάσκαλος το κρίνει αναγκαίο, μπορεί να συζητήσει εκ των προτέρων με τους σπουδαστές σχετικά με αυτό το θέμα ώστε να είναι προετοιμασμένοι. Πριν από χρόνια, όταν είχαμε πολλούς Άραβες σπουδαστές, μάθαμε ότι η ελληνική λέξη «χαρά» με μία αλλαγή στον τόνο σημαίνει «σκατά» στα αραβικά! Αυτή η διαπίστωση έγινε, αφού τον πρώτο καιρό βλέπαμε τα γεμάτα νόημα χαμόγελα των σπουδαστών μας, όποτε αναφερόταν αυτή η λέξη, και βέβαια αναφερόταν πολύ συχνά! Έτσι τις επόμενες φορές ξέραμε πώς να χειριστούμε την κατάσταση....!

* * *

6. Ο σεβασμός της πολιτισμικής ταυτότητας

Ένα πολύ σημαντικό καθήκον του δασκάλου είναι να σέβεται την **πολιτισμική ταυτότητα** των σπουδαστών του και να φροντίζει να σέβονται ο ένας την πολιτισμική ταυτότητα του άλλου. Ένας τρόπος να γίνει αυτό είναι να δοθεί έμφαση σε κάποια **θετικά χαρακτηριστικά** του κάθε λαού, συμπερι-

λαμβανομένου φυσικά και του Ελληνικού λαού. Μπορούμε λοιπόν να κάνουμε τα εξής:

α) Να ζητήσουμε από τον κάθε σπουδαστή μας να γράψει τα θετικά χαρακτηριστικά της χώρας και του λαού του.

β) Να ζητήσουμε από όλους τους σπουδαστές να μας πουν ποια πιστεύουν ότι είναι τα θετικά χαρακτηριστικά του κάθε λαού – φυσικά από αυτούς που εκπροσωπούνται μέσα στην τάξη.

γ) Να γίνει αντιπαράθεση αυτών των χαρακτηριστικών που λέει όλη η τάξη με αυτά που γράφει ο κάθε σπουδαστής για τη χώρα του.

δ) Να βγουν κάποια συμπεράσματα από τους σπουδαστές.

Πιστέψτε με! Αυτό βοηθά πολύ στη δημιουργία ενός καλού κλίματος μέσα στην τάξη, συν — βέβαια — το γεγονός της εξάσκησης της γλώσσας με κίνητρο το συγκεκριμένο θέμα.

Στο σημείο αυτό θα δώσω ένα παράδειγμα: Ίσως είναι γνωστό σε πολλούς ότι οι λαοί της Άπω Ανατολής χαρακτηρίζονται από τη μεγάλη ευγένειά τους καθώς επίσης και από μία σεμνότητα, ταπεινότητα, θα έλεγα! Γενικά κρατούν ένα πολύ χαμηλό προφίλ! Εδώ και δύο χρόνια δίνω στην τάξη μου ένα κείμενο σχετικό με την ιστορία της γραφής, επειδή είναι ενδιαφέρον και συγχρόνως διαχρονικό. Μέσα στο κείμενο αυτό που είναι παρμένο από εφημερίδα, ανάμεσα στις πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες που δίνονται για την ιστορία της γραφής, αναφέρεται και το γεγονός ότι οι Κινέζοι έπαιξαν έναν σπουδαίο ρόλο στην εξάπλωσή της! Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «το χαρτί εφευρέθηκε στην Κίνα το 105 μ.Χ.» και ότι «οι Κινέζοι τύπωναν ήδη από τον 7^ο αιώνα μ.Χ. με έναν πρωτόγονο τρόπο», πολύ πριν να εφεύρει ο

Γουτεμβέργιος το τυπογραφικό πιεστήριο! Είναι αλήθεια ότι πολλοί σπουδαστές εκπλήσσονται από αυτό που διαβάζουν, γιατί ίσως πιστεύουν ότι όλες οι εφευρέσεις συνέβηκαν στη Δύση! Σίγουρα αυτό τους αλλάζει την οπτική τους.

* * *

7. Οι εργασίες των σπουδαστών

Ίσως κάποιοι από σας που διαβάζετε αυτό το βιβλίο, αναρωτηθείτε πώς είναι δυνατό να διδάσκω την Ελληνική γλώσσα και Πολιτισμό και να μιλώ συνέχεια για τον Πολιτισμό των άλλων! Φυσικά και διδάσκω την Ελληνική γλώσσα και Πολιτισμό αφού αυτό είναι το αντικείμενο της διδασκαλίας μου. Όμως, αν αυτό γίνεται με έναν μονοπωλιακό τρόπο, καταντά κουραστικό και ανιαρό! Εξάλλου η αξία του κάθε πολιτισμού φαίνεται καλύτερα, όταν συγκρίνεται με άλλους!

Εδώ θα ήθελα να αναφέρω κάτι το οποίο σχετίζεται με τα προηγούμενα. Πρόσφατα, ένας σπουδαστής μου πρότεινε το εξής στους άλλους σπουδαστές και σ' εμένα: Να φέρουν όσες εργασίες έκαναν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων για διάφορα θέματα, αλλά κυρίως για τη χώρα τους, τις οποίες βέβαια, είχα διορθώσει και τις είχαμε διαβάσει μέσα στην τάξη. Να τις ξαναπάρω εγώ, να τις ξαναδώ, να τις φωτοτυπήσουμε και να τις μοιράσουμε σε όλους. Και ποιος ήταν ο λόγος αυτής της πρότασης; Ο σπουδαστής μου είπε ότι βρήκε πολύ ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά, όλα αυτά που γράφτηκαν για τις διάφορες χώρες, τις συνήθειές τους, τους ανθρώπους, τη φύση, κτλ. Σκέφτηκε, λοιπόν, ότι θα

ήταν πολύ καλό για όλους, αν είχαν αυτό το υλικό μαζί τους, έτσι ώστε να μπορούν να το ξαναδιαβάσουν, όποτε θέλουν, γιατί κατά τη γνώμη του, θα γνωρίσουν έτσι καλύτερα ο ένας τον λαό του άλλου. Αυτή η ιδέα άρεσε σε όλους και ιδιαίτερα σ' εμένα, γιατί διαπίστωσα ότι αυτή η μέθοδος προσέγγισης που εφάρμοσα, είχε αποτέλεσμα!

* * *

8. Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες - Συνήθειες

Ένα άλλο σημείο το οποίο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι πολιτισμικές συνήθειες, ακόμη και οι προσωπικές ιδιαιτερότητες που κουβαλά ο κάθε σπουδαστής μαζί του. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός, πολύ διακριτικός μέσα στην τάξη, πρέπει να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα ώστε να αποφεύγονται τυχόν παρεξηγήσεις. Π.χ. ξέρουμε ότι εμείς οι Έλληνες είμαστε ένας αρκετά εκδηλωτικός και εξωστρεφής λαός. Δεν πρέπει όμως να απαιτούμε παρόμοια συμπεριφορά από τους σπουδαστές μας. Αντίθετα, μπορούμε να κάνουμε μία συζήτηση όλοι μαζί, για να ξέρουμε τι να περιμένουμε ο ένας από τον άλλο.

* * *

9. Τα θρησκευτικά πιστεύω και η αντιμετώπισή τους

Ένα άλλο πολύ λεπτό θέμα είναι τα **θρησκευτικά πιστεύω** των σπουδαστών. Ο δάσκαλος πρέπει να γνωρίζει πώς να κρατά τις ισορροπίες μέσα στην τάξη, όταν ανακύπτει ένα θέμα θρησκευτικής διαφωνίας. Πρέπει να δείχνει στους σπουδαστές με την συμπεριφορά του, ότι όλες οι θρησκείες απαιτούν το σεβασμό μας καθώς επίσης και οι πιστοί τους. Να φροντίζει να αποφεύγεται ο **θρησκευτικός σωβινισμός!**

Πριν από χρόνια είχαμε πολλούς Άραβες σπουδαστές από τους οποίους κάποιοι ήταν Μωαμεθανοί. Στο τέλος του ακαδημαϊκού έτους πηγαίναμε συνήθως μία ημερήσια εκδρομή και συνέπιπτε χρονικά με το Ραμαζάνι των Μωαμεθανών, κατά τη διάρκεια του οποίου οι πιστοί μένουν νηστικοί μέχρι τη δύση του ηλίου! Έτσι, λοιπόν, σταματούσαμε στο γυρισμό σε ένα μέρος όπου αυτοί οι σπουδαστές μας μπορούσαν να φάνε, χωρίς να κάνουμε κάποιο αρνητικό σχόλιο. **Σεβασμός στη διαφορετικότητα!**

Επίσης θυμάμαι την περίπτωση ενός άλλου σπουδαστή, ο οποίος παρέλειπε την λέξη «θεός» ή την φράση «θεέ μου», όποτε του ζητούνταν να διαβάσει ένα κείμενο μέσα στο οποίο βρίσκονταν κατά σύμπτωση αυτές οι λέξεις. Πρώτιστα διακριτικά άλλους σπουδαστές και έμαθα ότι ο εν λόγω σπουδαστής ανήκε σε ένα θρησκευτικό δόγμα το οποίο απαγόρευε στους πιστούς να αναφέρουν την συγκεκριμένη λέξη.

Όπως καταλαβαίνετε, δεν έκανα κανένα σχόλιο ή παρατήρηση στον σπουδαστή μου, ο οποίος εξακολούθησε να παραλείπει την λέξη «θεός».

* * *